

Referat møde i Arbejdsgruppen for Arealudtag, 8. december 2025

Tid: 8. december 2025, kl. 10.15 – 16.00

Sted: Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø (SGAV), Odense, Lerchesgade 35, lokale A021 (Woodhub)

Deltagere: Mette Larsen Lange og Kjeld Lundager Jørgensen (Naturstyrelsen), Susanne Mortensen (Limfjordssekretariatet), Gunilla Ørbech (Kommunernes Landsforening), Mikael Strandbygaard (Landbrug & Fødevarer), Jan Pedersen (Varde Kommune), Jannik Seslef (Assens Kommune), Simon Rosendahl Bjorholm og Irene Asta Wiborg (SEGES Innovation), Mikael Kirkhoff Samsøe (VKST), Thyge Nygaard (Danmarks Naturfredningsforening), Jakob Blauenfeldt Leonhard (SGAV), Kristine Elisabeth Mulbjerg (SGAV), og sekretariat fra SGAV, Asger Pedersen, Laura Raadal Jørgensen og Lea Bro Nielsen.

Afbud: Sanne Lisby Eriksen (SGAV), Anne Jensen (Naturstyrelsen) Karen Jensen (Danmarks Naturfredningsforening).

Oplægsholdere: Kristine Hønborg Weise og Marie Leer Jørgensen (SGAV).

Gæst: Anne Harborg (Ministeriet for Grøn Trepert).

1. Velkomst og godkendelse af dagsorden

- Dagsorden og referat fra mødet den 1. oktober 2025 blev godkendt uden bemærkninger.

2. Nyt siden sidst og status for arbejdsgruppens arbejde

- **Aftale vedr. ny kvælstofreguleringsmodel:** Styrelsen orienterede om aftalen vedr. ny reguleringsmodel (NRM) for kvælstofindsatsen, der netop er indgået mellem de politiske partier, og præsenterede indholdet i den. Det blev understreget, at udtagningsprojekter har en vigtig betydning i den nye model, idet arealudtag kan sænke oplandenes samlede reguleringstryk over tid og samtidig forbedre betingelserne for bedrifterne i oplandet.

I SGAV arbejdes der på at kommunikere tydeligt om sammenhængen mellem reguleringstryk og udtagningsprojekter.

Flere deltagere efterspurgte klare udmeldinger fra SGAV om, hvornår effekter fra udtagningsprojekter indregnes i reguleringen, og udtrykte samtidig bekymring for tidshorizonten frem mod 2030. Det blev anbefalet, at der kommunikeres tydeligt om forventet fremdrift for at skabe større forudsigelighed for lodsejere og kommuner.

Der blev desuden spurgt til status for kortlægning af de kommende signaturprojekter, samt hvilke projektmuligheder der kan rummes i et signaturprojekt. Formålet med signaturprojekterne er at skabe større sammenhængende naturarealer. Naturstyrelsen oplyste, at der planlægges 5–10 projekter, som skal udvikles i tæt dialog med de lokale treparter. Finansiering er endnu ikke afklaret, og der mangler fortsat afklaring fra Naturstyrelsen om den konkrete udmøntning. Sekretariatet orienterede også om, at det såkaldte braklægningskrav (GLM10-kravet), som i dag pålægger landbrugere at udlægge 4 pct. af omdriftsarealerne som ikke-produktive arealer, ophører fra 2027. Baggrunden er, at aftalekredsen er enige om, at den nødvendige kvælstofeffekt (ca. 450 tons i områder med indsatsbehov), som hidtil er opnået gennem midlertidig braklægning, fremover skal hentes via udledningsgrænsen i den nye kvælstofreguleringsmodel og de virkemidler, der indgår heri. Aftalekredsen noterer samtidig, at denne kvælstofeffekt hentes ud over den additionelle effekt af NRM ved regulering op til det såkaldte braklægningspunkt.

Det blev endvidere bemærket, at regeringen vil drøfte med EU-Kommissionen, om kravet også kan ophøre i områder uden indsatsbehov, så flere arealer kan indgå i permanent omlægning til natur og skov. Det blev understreget, at der fortsat er behov for tydelig kommunikation om, hvordan udtagning, vådlægning og andre virkemidler indgår i NRM, og hvornår effekterne vil tælle for den enkelte bedrift. SGAV oplyste, at der arbejdes intensivt på at it-understøtte modellen og udarbejde vejledningsmateriale.

- **Ny konsolideret tilskudsordning:** Bekendtgørelsen for den nye konsoliderede tilskudsordning sendes i høring i januar 2026. Formålet med ordningen er at samle nationale og EU-finansierede ordninger, så projekter kan gennemføres hurtigere og mere fleksibelt. Særligt forundersøgelser bliver lettere at opstarte, og mulighederne for parallelle processer søges styrket. Ordningen forventes at åbne i Q2 2026. SGAV bemærkede, at fordi forundersøgelsen i denne ordning vil være alene nationalt finansieret, kan udgifter afholdt inden ansøgning ikke afholdes af tilsagnet, ligesom det for nuværende også er gældende for den nationalt finansierede Klima-Lavbundsordning. Man kan dog søge tilskud til forundersøgelse under den nuværende KLA25-ordning og anvende denne forundersøgelse som grundlag for at søge etablering i den nye ordning, hvorved udgifter kan søges dækket med tilsagn fra KLA25.
- **Skilteregler i VKP:** Kravene til skiltning fastholdes, idet reglerne herom har ophæng i EU-lovgivning, der ikke kan fraviges. Dog ændres tidsfristen for opsætning af skiltning på officielle hjemmesider og sociale medieprofiler fra 7 dage til 3 måneder. Kommunerne efterspurgte tydeligere vejledning, herunder skabeloner vedr. skiltning på forskellige sociale medieplatforme, der efterlever minimumskravene fsva. EU-reglerne. Det blev præciseret, at der med den kommende konsoliderede tilskudsordning ikke stilles krav om skiltning om tilsagn til forundersøgelser, da disse er alene nationalt finansieret.
 - SGAV øger vejledningen i form af skabeloneksempler og FAQ med svar på typiske spørgsmål til brug for tilsagnshaveres håndtering af skiltereglerne i udtagningsprojekter.

- **Åbning af udbetalingskema for VKP 2023 og status på sagsbehandling af sager fra 2025-ansøgningsrunderne:** SGAV orienterede om, at VKP23-tilsagnshavere nu kan indsende udbetalingsansøgninger. Ordningen blev åbnet for udbetaling den 6. november, og der forventes en sagsbehandlingstid på seks måneder. Der blev samtidig givet en status på den generelle sagsbehandling i VKP-ordningen:
 - Der resterer to ansøgninger fra 1. runde og ca. 14 ansøgninger fra 2. runde.
 - I 3. runde modtog SGAV et ansøgningsomfang, der næsten bragte den samlede søgning i 2025 op på 2 mia. kr.
 - Der er fortsat 230 ansøgninger fra 2025-runderne, som mangler endelig sagsbehandling og tilsagnstildeling.

Kommunale deltagende bemærkede, at de lange sagsbehandlingstider skaber likviditetsudfordringer i projekterne. SGAV understregede, at ordningen er højt prioriteret, og at styrelsen arbejder på at gennemføre sagsbehandlingen så effektivt som muligt med de eksisterende ressourcer.

- **Ny ændringsbekendtgørelse om iværksættelse af ændringer for egen regning og risiko før godkendelse i forbindelse med visse vådområde- og lavbundsprojekter m.v.:** Det er nu muligt at påbegynde ændringer i vådområde- og lavbundsprojekter med tilsagn fra Landdistriktsprogrammerne for egen regning og risiko, inden formel godkendelse. Ændringen trådte i kraft den 10. november 2025 og vedrører tilsagn, der er tildelt under de berørte bekendtgørelser under Landdistriktsprogrammet 2007-2013 og Landdistriktsprogrammet 2014-2022. Dette skal give større fleksibilitet i projektførelserne. SGAV har beskrevet ændringsbekendtgørelsen på arbejdsgruppens hjemmeside: <https://lbt.dk/groen-omstilling/hvad-kan-du-goere-som-landbruger/udtagning-af-lavbundsprojekter/arbejdsgruppe-for-arealudtag>
- **Fjernelse af rydningspligt ifm. udtagning:** Det er afklaret, at lodsejere kan fritages for rydningspligt ved skriftlig orientering til kommunen, hvis arealet indgår i et udtagningsprojekt. Dermed eksisterer der undtagelsesmuligheder, som lodsejere i eksisterende projekter, kan gøre anvendelse af. SGAV har tilmed afklaret, at undtagelsen også kan bestemmes via tilskudsbekendtgørelserne samt de dertilhørende servitutbestemmelser. SGAV og NST samarbejder om at indarbejde dette i hhv. den konsoliderede tilskudsordning (SGAV) samt Klima-Lavbundsordningen, der fremadrettet er omfattet af en ny og særskilt bekendtgørelse. Når dette er implementeret i ordningerne kan lodsejere i nye projekter dermed blive undtaget fra rydningspligten via servituttens, der pålægges det udtagne areal. SGAV er pt. ved at afklare betydningen i praksis for udtagne arealers fortsatte mulighed for at oppebære grundbetaling. Notat herom forelægges, når afklaring er færdig.
- **Markvandingsproblematik i samspil med §3 og ammoniakfølsom natur:** Arbejdsgruppen drøftede bekymringer for, at ny natur, som opstår i forbindelse med lavbunds- og vådområdeprojekter, kan blive omfattet af Naturbeskyttelseslovens (NBL) § 3 og dermed få betydning for vurderinger i BEST-værktøjet ved markvandingsansøgninger.

Sekretariatet oplyste, at der allerede findes et relevant forbehold i Naturtypebekendtgørelsen. Heraf fremgår det, at natur, som opstår som følge af lavbundsprojekter, ikke bliver omfattet af skærpet ammoniakregulering i relation til husdyrloven.

Lavbundsprojekter er således omfattet af undtagelsen, dog ikke hvis arealerne befinder sig i Natura 2000-områder, eller hvis hovedformålet er naturudvikling.

De nye naturtyper er derfor ikke beskyttet efter § 3 i relation til tilstandsændringer som følge af ammoniakdeposition.

En tilsvarende undtagelse gælder for natur, der udvikles i forbindelse med minivådområder etableret efter aftale med en offentlig myndighed; disse arealer er ikke omfattet af NBL § 3, så længe minivådområdet er i drift.

Det blev samtidig drøftet, at lodsejere kan være tilbageholdende med at indgå i projekter, hvis de frygter, at nye vådområder senere kan blive § 3-beskyttede, hvilket i nogle tilfælde kan få indflydelse på mulighederne for at opnå tilladelse til markvanding. Flere deltagere pegede på, at visse kommuner administrerer med en meget lav tolerance over for vandstandssænkning i § 3-områder, hvilket kan forstærke denne bekymring. Sekretariatet præciserede, at vandindvinding som udgangspunkt kun kræver tilladelse efter vandforsyningsloven, medmindre indvindingen må forventes at medføre en tilstandsændring i et § 3-område. I sådanne tilfælde kræves en § 3-dispensation. Vurderingen følger den sædvanlige § 3-administration og beror på konkrete forhold og naturværdier i området. Forbuddet vedrører kun tilstandsændringer, så hvis en aktivitet på et § 3-beskyttet areal ikke kan påregnes at medføre tilstandsændringer, er en dispensation ikke nødvendig.

Sekretariatet orienterede endvidere om relevant faglig viden fra et erhvervs-ph.d.-projekt ved Aalborg Universitet (Johansen 2011), som har undersøgt samspillet mellem grundvandsindvinding og grundvandsafhængige vådområder. Projektet viser, at mindre sænkninger i grundvandsstanden (2–3 cm) typisk ligger inden for vådområders naturlige variation og ikke medfører væsentlige ændringer i vegetation, hydrologi eller næringsstoffdynamik.

Projektet peger desuden på, at lokal hydrologisk modellering er et egnet redskab til at dokumentere, om påvirkning fra markvanding er uden betydning. Denne type modelbaserede vurderinger kan derfor indgå som fagligt grundlag i kommunernes sagsbehandling, når markvanding forekommer i nærhed af ny våd natur.

- **Klima-Lavbundsordningen (tilskud):** Den nye klima-lavbundsordning (KLA), der er nationalt finansieret, åbner d. 8. december. Projekter i forundersøgelse kan søges i denne ordning og efterfølgende realiseres under den konsoliderede ordning, eller blive i KLA-ordningen og etableres inden for ordningen. Det blev oplyst, at ordningen ikke omfatter tilskud til jordfordeling, og at værditabsmodellen derfor ikke kan anvendes i denne ordning. Kommunale projekter, der kræver jordfordeling, kan således gennemføre forundersøgelsen under KLA-ordningen, men skal søge om etablering i det EU-finansierede spor, når den konsoliderede tilskudsordning åbner i forventeligt 2. kvartal 2026. Der afholdes webinar d. 18. december kl. 10–11. SGAV præciserede, at omkostningseffektiviteten på 1.700 kr./kg N er vejledende, og at der kan søges dispensation ved højere omkostninger. Det blev samtidig understreget, at denne fleksibilitet er vigtig for at sikre fremdrift og for at kunne realisere også små og lokalt forankrede projekter.
- **Øvrige orienteringer:** Orienteringer om opkøbsmuligheder i den grønne arealfond, adgangsregler, genopdyrkningsret, samarbejde med Banedanmark og Vejdirektoratet samt webinarer eftersendes skriftligt.

3. Konkretisering af potentielle barrierer

Kommunernes muligheder for at deltage i jordfordeling med egen kommunal jord blev drøftet. SGAV orienterede om, at styrelsen arbejder aktivt på at afhjælpe barrieren og i den forbindelse har indledt drøftelser med Ankestyrelsen. Formålet er at sikre en klarere og mere forudsigelig ramme for kommunernes ansøgninger om dispensation fra udbudsreglerne, herunder tydeliggørelse af hvilke oplysninger og dokumentation der er nødvendige for en smidig og effektiv sagsbehandling. Arbejdet skal understøtte, at kommunale arealer i højere grad kan indgå i jordfordeling, hvor det er relevant, og dermed bidrage til fremdrift i udtagningsprojekter. Der blev ligeledes drøftet håndtering af forsvarsarealer og kirkens jord. spil. Sekretariatet svarede, at reglerne om udbud alene gælder kommunalt ejede arealer.

Derudover blev der kort berørt udfordringer med regulering vedr. fuglekollisioner i nærheden af lufthavne og opfølgende arkæologiske undersøgelser uden særskilt finansiering. Det aftaltes, at præsentationer eftersendes til orientering, og at der i starten af 2026 arrangeres et online møde med præsentation af de gældende regler vedr. vådområder i nærhed til lufthavne samt brugbare vejledninger (risikovurdering) og omfang af den potentielle barriere for fremdriften i udtagning.

5. Koordinering af virkemidler (minivådområder, små og store vådområder)

SGAV holdt oplæg om koordinering af kvælstofvirkemidler og præsenterede det gældende juridiske og faglige grundlag for samspil mellem vådområder og hhv. minivådområder og de kommende små vådområder. Arbejdsgruppen drøftede behovet for bedre koordinering mellem minivådområder, små vådområder og større vådområdeprojekter, så projekterne ikke gensidigt begrænser hinanden uhensigtsmæssigt. Det blev fremhævet, at koordinering er vigtig for at sikre både faglige effekter og optimal udnyttelse af arealer i vandoplandene.

SGAV oplyste, at reglerne om koordinering tilsiger, at kommunerne kun kan sige nej til etablering af et minivådområde, hvis det forhindrer etablering af et vådområde, hvor der er gennemført en forundersøgelse, og hvor kommunen agter at gennemføre etablering af vådområdeprojektet. En kommune kan dermed ikke sige nej til et minivådområde af hensyn til muligheden for at etablere et vådområdeprojekt, der er på skitsestadiet.

Endvidere oplyste SGAV, at minivådområder kun påvirker et vådområdes effekt, hvis der er overlap mellem projekternes drænopland, og typisk vil minivådområder kun påvirke vådområdets effekt i meget lille grad. Der vil tillige altid være en positiv kumulativ effekt af vådområder og minivådområder, selvom den relative effekt mindskes ved overlap mellem drænoplandene.

Det blev drøftet, om der fortsat er behov for de erklæringer, som kommunen skal underskrive om, at et minivådområde ikke forhindrer etablering af et vådområdeprojekt, eller forringer effekten af et vådområde væsentligt. Der var ikke enighed i arbejdsgruppen herom. Nogle medlemmer mente, at koordineringsblanketten (vedr. minivådområder) fortsat har værdi i nogle sammenhænge ift. at sikre, at der sker koordination mellem kommune og lodsejer/udtagningskonsulent, mens andre mente, at koordinering kunne sikres uden erklæringen.

Kommunerne vurderede, at der forventeligt vil være væsentlig forskel på, hvordan (og om) der med sikkerhed koordineres med kommunen, i tilfælde af at koordineringsblanketten ikke indgik som krav til ansøgning om minivådområder. Evt. fjernelse af koordineringsblanketten bør

dermed overvejes med påpasselighed, og mere fleksible former for koordinering skal træde i stedet for.

Derudover var der ønsket om, at vejledning til kommunerne styrkes, så det bliver lettere for kommunerne at vurdere effekter af et evt. minivådområde ift. et igangværende eller planlagt vådområde. Dertil bemærkedes, at der er kamp om de samme arealer til forskellige arealomsætningsprojekter, såsom skovrejsning, VE-anlæg, natur og vådgøring.

Kommunerne påpegede, at øget behov for myndighedsbehandling, sagsbehandlingstid på nye tilsagn og generelt begrænsede ressourcer er en væsentlig udfordring, særligt når arealer skal behandles flere gange i parallelle forløb (f.eks. minivådområder, vådområder, skovrejsning og omlægningsplaner). Både KL og Assens Kommune fremhævede et stigende pres på kommunernes arbejdsmiljø grundet samtidige politiske målsætninger, tidsfrister og lodsejeres forventninger. Der blev efterspurgt klar prioritering af, hvad kommunerne skal levere inden for de eksisterende rammer.

Der var bred enighed om behovet for øget vejledning vedr. lokal koordinering og styrket faglig vejledning. SGAV arbejder på hurtigst muligt at kunne udsende skærpet vejledning, hvorimod spørgsmålet om format for koordinering (koordineringsblanketten eller ej) vil være op til en politisk beslutning.

SEGES Innovation og KL tilbød at bidrage med faglig viden, herunder fra KLs eksisterende kursusforløb ("vådområdeskole"), som har stor tilslutning.

- Det aftales, at SGAV udarbejder forbedret vejledning vedr. anlæg af minivådområder, små og store vådområder.

6. Præsentation af liste over barrierer for minivådområder

SGAV præsenterede arbejdet med barrierelisten for minivådområder, som er delt som udkast med arbejdsgruppen ifm. mødeindkaldelsen. Der vil blive arbejdet videre med konsolidering, særligt vedr. mulige barrierer om placering i områder med øvrig gældende regulering, manglende særskilt tilskud til lermembraner samt udfordringer med at holde udgifter til arkæologiske forundersøgelser inden for den tilskudsberettigede standardtakst. SEGES Innovation inddrages i det videre arbejde, og øvrige medlemmer af arbejdsgruppen er velkomne til at supplere.

SGAV orienterede om, at den nuværende ansøgningsrunde for minivådområder lukker 10. april 2026. Næste ansøgningsrunde for minivådområder åbner igen i december 2026.

- SGAV arbejder videre med konsolidering af barrierer og løsningsforslag i samarbejde med SEGES.

7. § 3-arbejdsgruppens afklaringer (Naturbeskyttelseslovens § 3)

SGAV holdt oplæg om dagsordenspunktet. Arbejdsgruppen drøftede behovet for tættere dialog mellem kommunernes naturmedarbejdere og projektfolk for at styrke forståelsen af, hvordan udtagningsprojekter påvirker § 3-områder samt potentialet for dispensation fra § 3.

KL vil undersøge mulighederne for at formidle viden og erfaringer i regi af kommunale netværk.

Dertil blev det bemærket, at der ses gode muligheder i § 3 arbejdsgruppens arbejde ift. udarbejdelse af best-practice og samspillet til SGAVs juridiske notat vedr. § 3 i sammenhæng med udtagingsprojekter. Flere deltagere pegede dog på, at der fortsat er usikkerhed om, i hvilken grad det juridiske notat alene vil kunne afhjælpe de oplevede barrierer, og at kommunerne derfor i vid udstrækning afventer offentliggørelsen af best practice-materialet. I §3-arbejdsgruppen arbejdes der på snarlig offentliggørelse af begge dokumenter.